

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

SERIES 3: 40 - CHANUKA & THE BATTLE OF CHOCHMA OU ISRAEL/BEIT KNESSET HANASI - WINTER 2025/6

A] THE PARADOX OF THE GREEKS AND SECULAR WISDOM

1. יפת אלקים ליפת וישכן באהלי שם ...

בראשית ט"ז

Noach gives the beracha of beauty to Yefet and then states - 'and he shall dwell in the tents of Shem'.

2. וישכון באהלי שם - ישכר שכינתו ביהראל

רש"י שם

Rashi, following Targum Onkelos, understands that God will dwell in the tents of Shem - ie to the exclusion of Yefet.

3. ישפר יי תחומיה דיפת ויתגדירו בני וישרון במדרשא דשם ויהי כנען עבד להון

תרגום יונתן בראשית פרק ט פסוק כז

Targum Yonatan however understands that the verse means that Yefet is given special beracha as long as he (ie Yefet) dwells in the tents of Shem - ie in connection with Shem.

4. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יוונית מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל? אמר קרא (בראשית ט') יפת אלהים ליפת וישכן באהלי שם - דבריו של יפת יהיו באהלי שם

מגילה ט:

Thus a Sefer Torah could be written ENTIRELY in Ancient Greek and be kosher! צון + יון = ציון

5. וירא אלהים את האור כי טוב ויבדל - ... ראו שחינו כדאי להשתמש זו רשעים ובדילו לדיקים לעתיד לזא

רש"י בראשית א"ד

Rashi writes that the original non-physical light was set aside exclusively for the tzaddikim in the future.

6. ... שלשים ושש שעות שימשה אותה האורה שנבראת ביום הראשון שנים עשרה בערב שבת ושנים עשרה בלילי שבת ושנים עשרה בשבת. והיה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם ועד סופו ...

ירושלמי ברכות ח"ה (דף יב טור ב)

The Original Spiritual Light burned for Adam and Chava for 36 hours and it gave them both total insight.

7. ומדליקין בחנוכה לז נרות ... ולמה לז נרות? רמז לז שעות ששימשה האורה צמטת צראשית

רוקח - הלכות חנוכה

Our 36 candles are a reference back to that light.

8. ויקרא אלקים לאור יום - אלו מעשיהן של צדיקים

בראשית רבה ג"ח

The Midrash associates the naming of Light with the deeds of the Tzadikim.

9. אור זרע לצדיק ולישרי לב שמחה

תהילים צ"ז

In Tehilim too, Light is sown for the tzadikim

10. אמר אביי: לא פחות עלמא מתלתין ושיתא צדיקי דמקבלי אפי שכינה בכל יום, שנאמר (ישעיהו ל"ח) אֲשֶׁר־כָּל-חֹזְקֵי לֶן - ל"ו בגימטריא תלתין ושיתא הוו

סוכה מה:

And, appropriately, there are 36 Tzadikim in the world who connect to this Light.

11. והארץ היתה תהו - זה גלות בבל ... ובהו - זה גלות מדי ... וחושך - זה גלות יון שהחשיכה עיניהם של ישראל בגזירותיהן

בראשית רבה פרשה ב"ד ר"ש בן

The Greeks represented 'Darkness' more than other exiles since they attacked the very roots out our spiritual connection to the Original Light - Shabbat, Mila, Torah. They attacked 'tzidkut' - taking this world and rising above materialism.

12. וְאֶרָא וְהִנֵּה רֵיחַ סַעְרָה בָּאָה מִן-הַצָּפוֹן עָנָן גָּדוֹל וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת וְנֶגְהָ לֹו סָבִיב וּמִתּוֹכָהּ כָּעֵין הַחֲשָׁמַל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ

יחזקאל א"ד

The prophet Yechezkel has a vision of 'chashmal' with light shining around it.

13. ונעה לו סביב דא איהו מלכות יון דסחרא לון נוגה ולא בהו נגה דכתיב בהו סביב.

זוהר חדש פרשת יתרו דף סג עמוד ב

Fascinatingly, this light is understood by the Zohar to represent the Greeks!! They have light AROUND but not in them.

14. אשר אין בה מום (במדבר י"ב) דא מלכות יון דאינון קריבין לארחי מהימנותא.

זוהר כרך ב' פ' פקודי רלו.

The Greeks are CLOSE to Emuna but not there. They are not Tzadikim but have a potential for tzidkut.

15. נגה לו סביב מהכא אוליפנא דאף על גב דלית סטרא דא אלא סטרא דמסאבו נגה לו סביב. ולא אצטריך ליה לבר נש לדחייא ליה לבר. מ"ט! בגין דנגה לו סביב. סטרא דקדושה דמהימנותא אית ליה ולא אצטריך לאנהגא ביה קלנא. ועל דא אצטריך למיהב ליה חולקא בסטרא דקדושה דמהימנותא.

זוהר כרך ב' פרשת ויקהל דף קצד עמוד ב

As such, the Zohar instructs us not to reject the Greeks entirely, because of their potential.

16.

הזה להנהגה, עד שהקדמונים הביאו בספריהם מדברי חכמיהם, אך בשורש חכמתם הוא מינות גמורה. וכתבו שנמצא אחר כך על אריסטו הראש שלהם, שהיה מלא תאוות ותועבות, וזהו שאחר כך כתוב ופרסה לא הפריסה, שבשורש יש לו הטומאה בסימן הנגלות... (שמיני ח)

אשר אין בה מום, זו מלכות יון, וכן איתא בזוהר החדש יתרו, נוגה לו סביב דא מלכות יון, דסחרא ליה נוגה וכו', בגין דלית בכל מלכוון דאינון קריבין לאורח מהימנותא כוונתיה וכו', והיינו שהם בחכמת יונית העמידו דרך ישר במדות, מה שנאה בעולם

פרי צדיק פ' שמיני ח

Rav Tzadok Hakohen learns that Greece represents external light - intellect without morality; wisdom without obligation.

17. אֵינִי חוֹמָה וְשֹׁדֵי כְּמִגְדָּלוֹת (שה"ש ח"ג) אני חומה - אמרו ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אנו חומה ונעמיד מצות ומעשים טובים כחומה

שיר השירים רבה פרשה ח

The Jewish people are a Wall of morality¹.

18. לפנים ממנו סורג גבוה עשרה טפחים. ושלוש עשרה פרצות היו שם שפרצום מלכי יון. חזרו וגדרום וגזרו כנגדם שלש עשרה השתחויות

משנה מידות ב:ג

The Greeks made 13 breaches in the 'soreg' which was the dividing fence between the area of the Temple open to non-Jews and the inner area open only to Jews. Chazal instituted 13 special places to bow in the Temple, parallel to the breaches made by the Greeks.

1. Note that in Maoz Tzur we sing that the Greek broke down our walls - כל השמנים

19. שכוה לתת מקום והצלל צין העוצדי כוכבים הנכנסין להתפלל צצית ה' וצין ישראל שצשציל כן היונים פרלו צו פרלות הואיל ונטשה להצדיל אותם מצוא יותר פנימי. ולכך כשחזרו ישראל וזכו לגדרם תקנו על כל גדר השתחוויה להודות לה' כי טוב

תוספות יום טוב מידות ב:ג

The Greeks tried to blur the distinctions between Jew and non-Jew - an expression of intellect without morality.

B] CHOCHMAT YEVAIT - FORBIDDEN FRUIT OR DESIRABLE WISDOM?

20. אמר רבי יוחנן משום ר' ש בן יוחאי אפי' לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית - קיים לא ימוש ... שאל בן דמה בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל: כגון אני שלמדתי כל התורה כולה, מהו ללמוד חכמת יונית? קרא עליו המקרא הזה: לא ימוש ספר התורה הזה מפיק והגית בו יומם ולילה, צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יונית

מנחות צט:

In this disagreement between R. Yishmael and R' Shimon bar Yochai, Rashbi rules that one can fulfil one's obligation to learn by a minimal amount at day and at night. R. Yishmael, however seems to give 'this Torah shall not leave your mouths ...' a very strict interpretation and, apparently, tells his nephew that he could never learn Greek Wisdom² (or could he?).

21. מהו ללמוד חכמת יונית - תימה! וכי לא היה יודע דגזרו עליה? ולטיל פירשתי צריש רבי ישמעאל (סד: ד"ה ארור)

תוספות שם ד"ה מהו

Tosafot immediately raise a question. Surely, Chazal already prohibited the learning of Greek Wisdom much earlier. Why doesn't R' Yishmael simply prohibit it on that basis!?

22. כשצרו בית חשמונאי זה על זה, היה הורקנוס מבפנים ואריסטובלוס מבחוץ. ובכל יום היו משלשים להם בקופה דינרין, והיו מעלים להם תמידין. היה שם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית. אמר להם: כל זמן שעוסקין בעבודה אין נמסרים בידכם. למחר שילשלו דינרין בקופה, והעלו להם חזיר. כיון שהגיע לחצי החומה נעץ צפרניו בחומה, ונודעזעה ארץ ישראל ארבע מאות פרסה על ארבע מאות פרסה. באותה שעה אמרו: ארור האיש שיגדל חזירים, וארור האדם שילמד את בנו חכמת יונית. וחכמת יונית מי אסירה? והתניא, אמר רבי: בארץ ישראל או לשון הקדש או לשון יונית! אמר: לשון יוני לחוד, חכמת יונית לחוד. וחכמת יונית מי אסירה? והאמר רב יהודה אמר שמואל משום רשב"ג: אלף ילדים היו בבית אבא, חמש מאות מהם למדו תורה, חמש מאות למדו חכמת יונית! אמר: שאני בית רבן גמליאל, שהיו קרובים למלכות של בית רבן גמליאל התירו להם לספר בחכמת יונית, מפני שקרובים למלכות

בבא קמא פב:

The Gemara records that, during the civil war between Hyrcanus and Aristobolus and siege of Yerushalayim, Chochmat Yevanit was instrumental in the terrible episode when Aristobolus sent up a pig to be offered as the korban Tamid! As a consequence, Chazal prohibited the teaching of Chochmat Yevanit. Nevertheless, there were always exceptions.

23. וכתב הרב המאירי ז"ל וז"ל: חכמת יונית אסורה ללמדה מפני שמושכת לבו של אדם והורסת הרבה מפנות הדת. וקרובי מלכות שלהם מצד שהם צריכים בה לכמה דברים בטכסיסי מלכיהם שהיו נמשכים אחר חקירת החכמה עד להרבה, ולא היו מקרבים כל כך אלא מי שהוא שלם בחכמות ודעתו צלולה בכל הדברים, הותר להם ללמדה. ואף החכמים השלמים שכבר מלאו כריסם בשר ויין רצה לומר התורה ותלמודה וסודות מצוותיה אין לך קרובים למלכות יותר מהם והרי נאמר (משלי ח:טו) **כִּי מְלָכִים יִמְלְכוּ**, מותר להם ללמדה כדי להשיב עליהם ולחזק הדת במסמרים לא ימוש. ע"כ

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא פג.

The Meiri explains that the teaching of Chochmat Yevanit was prohibited as it has the potential to draw a person away from religious commitment. The two main exceptions for people who were permitted to learn Greek Wisdom were: (i) Jews working closely with the non-Jewish government who needed an understanding of their wisdom; and (ii) advanced Chachamim who had already mastered Torah and its secrets. In their case, the learning of Greek philosophy would actually strengthen their religious commitment. This may therefore have been the question of R' Yishmael's nephew.

24. בפולמוס של טיטוס גזרו על עטרות כלות ושלא ילמד אדם את בנו יונית.

משנה מסכת סוטה פרק ט משנה יד

The Mishna records that the prohibition of teaching Greek Wisdom³ came much later during the time of Titus!

2. There is a debate in the mefarshim as to what exactly Chochmat Yevanit is. Many understand it as Greek philosophy. Some however understand it to be a type of linguistic rhetoric used in Greek debates which normal people did not understand. Some explain it as relating to astrology.

3. Although the wording here is simply 'Greek', many of the later mefarshim understand that this is a reference to Greek Wisdom.

To download more source sheets and audio shiurim visit www.rabbimanning.com

25. ואם תאמר והלא בפולמוס של טיטוס גזרו כדאיתא בפ' בתרא דסוטה (מט.) דגזרו על עטירות כלות ושלא ילמד אדם את בנו חכמת יוונית, ופולמוס של טיטוס היה בשעת חורבן ומלכות בית חשמונאי קדמו טוזה כדאיתא בפ"ק דע"ז (דף ט.) דמלכות בית חשמונאי פסק בפני הבית מאה ושלוש. ותיירך ה"ר יעקב צרבי שמתון דמטיקרא גזרו ולא קיבלו מינייהו ולבסוף גזרו וקיבלו מינייהו ועוד יש לומר דמטיקרא קאי בארור בעלמא ואי בעי לקבולי עלי' לטותא דרבנן שרי, ולבסוף גזרו ואסרו לגמרי ...

תוספות מנחות סד:

Tosafot resolve the contradiction by explaining that the prohibition strengthened and became more accepted over time.

26. מהו שילמד אדם את בנו חכמת יוונית. בצבלי זמנחות (טז:) גרסי' שאל בן דמא את ר' ישמעאל כגון אני וכ' תוס' תימא וכי לא היה יודע דגזרו עליה ... ול"נ דלא אסרו אלא שלא ילמוד את בנו מפני המסורות אבל הוא עצמו שיועד בעלמו שלא יעבור ח"ו על דברי תורה שרי.

שיירי קרבן' על תלמוד ירושלמי מסכת סוטה פרק ט

27. אמרו ארור שילמד את בנו חכמת יוונית ולא אמרו שילמוד חכמת יוונית ועוד אמרו שאלו את ר' יהושע מהו שילמד אדם את בנו חכמת יוונית? אמר להם ילמדנו בשעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה. גם כאן לא הזכירו רק בנו.

פ' ר' ישראל מטולדו' על אבות ביד

A number of mefarshim note that the prohibition was only ever on teaching Chochmat Yevanit and never on a individual learning it if they felt confident that they could resist its negative impact.

28. מתני' בפולמוס של טיטוס גזרו על עטירות כלות ושלא ילמד אדם את בנו יוונית ... גמ' ... שאלו רבי יהושע מהו שילמד אדם את בנו יוונית. אמר להן ילמדנו בשעה שאינה לא יום ולא לילה דכתיב והגית בו יומם ולילה. רבי בא בריה דרבי חייה בר בא בשם ר' יוחנן מפני המסורות. רבי אבהו בשם ר' יוחנן מותר לאדם ללמד את בתו יוונית מפני שהיא תכשיט לה.

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת סוטה פרק ט

The Yerushalmi records the same discussion as we saw above in the Bavli with R. Yishmael. Here it adds a reason for the concern - that those who learn Chochmat Yevanit will assimilate with non-Jews and cease to be observant. It also adds that women should be taught such wisdom as this is in fact an added benefit and attraction for them.

29. מותר לאדם ללמד את בתו יוונית, מפני שהיא תכשיט לה - שזח ותפארה לחישה ואין מקום לחשוש להלשנה אלל נשים.

ידיד נפש סוטה ט:טו

Some commentators⁶ explain that women were thought to be much more trustworthy with this secular knowledge and would not use it to endanger the Jewish community.

30. ואין לאדם ללמוד כי אם מקרא משנה וגמרא והפוסקים הנמשכים אחריהם. וזוה יקנה העולם הזה והעולם הבא אלל לא כלמוד שאר חכמות. ומ"מ מותר ללמוד באקראי בשאר חכמות, ובלבד שלא יהיו ספרי מינים

רמ"א שולחן ערוך יורה דעה סימן רמו סעיף ד

The Rema in Shulchan Aruch rules that studying 'other wisdoms' is permitted only on a 'temporary' basis. This raises a number of questions: (i) What does the Rema include in 'other wisdoms'?; (ii) Is he talking about study only for parnasa or also for other purposes?; (iii) If they are permitted, why only on a temporary basis and if they are forbidden, why is temporary study allowed?; (iv) What does 'temporary' mean?

31. ט וירץ עשו לקראתו וישקוהו, נקוד עליו. אר"ש בן אלעזר מלמד שנכמרו רחמיו באותה השעה ונשקו בכל לבו. אמר לו ר' ינאי אם כן למה נקוד עליו? אלא מלמד שלא בא לנשקו אלא לנשכו ונעשה צוארו של אבינו יעקב של שיש וקהו שיניו של אותו רשע. ומה ת"ל ויבכו אלא זה בוכה על צוארו וזה בוכה על שיניו

בראשית רבה (וילנא) פרשת וישלח פרשה עח:ט

The Midrash about Esav biting Ya'akov's neck is well known. But its underlying message is in fact about the possibility of filtering secular learning in a way which enables us to gain from it, whilst not being affected negatively by it. As we have seen above, this question is HIGHLY subjective and the recommendation, or not, to study secular wisdom will very much depend on who, when, why, where and how.

4. Rav David Naftali Hirsch Frankel, Berlin 18C (Korban Haedah)

5. Spain, 13/14C - talmid of the Rosh

6. Rabbi Yechiel Avraham Barlev (b. 1943) - see <https://yedidnefesh.com/>